

NOTE

ARHIV ZA HIGIJENU
RADA I TOKSIKOLOGIJU
ARCHIVES OF
INDUSTRIAL HYGIENE
AND TOXICOLOGY

Pedeset godina od
osnutka časopisa

NEDA BANIĆ

*Institut za medicinska istraživanja i
medicinu rada, Zagreb*

Na ovitku Arhiva za higijenu rada i toksikologiju naći ćete dojmljiv popis međunarodnih sekundarnih i tercijarnih publikacija koje ga referiraju. Malo je hrvatskih primarnih znanstvenih časopisa koji se mogu pohvaliti takvom prisutnošću u svjetskoj informacijskoj mreži.

Na popisu su Biological Abstracts, Current Awareness in Biological Sciences, Chemical Abstracts, Ergonomics Abstracts, Excerpta Medica EMBASE, Index Medicus, Industrial Hygiene Digest, ISI Genuine Article, Medline, Referativnyj žurnal, Tobacco Abstracts, Toxicology Abstracts, Toxline. O Arhivu se može doznati i putem Hrvatske akademske računalne mreže CARnet i INTERNET-a. Od 1997. sve o časopisu moći ćete saznati i na njegovoj vlastitoj web stranici.

Arhiv za higijenu rada i toksikologiju pripada među najstarije nacionalne medicinske časopise. Premda se službenom godinom osnutka smatra 1950. i volumen s prva četiri sveska tiskan te godine označen je prvim, časopis je zapravo rođen prije punih 50 godina. Prvi izdavač, 1946. godine, bio je Zdravstveni odjel Središnjeg zavoda za socijalno osiguranje u Zagrebu, a časopis je izlazio pod imenom »Arhiv za medicinu rada«. Godinu dana kasnije, nakon što je zdravstvena služba socijalnog osiguranja prestala biti samostalnom, izdavanje Arhiva preuzeo je Komitet za zaštitu narodnog zdravlja u Beogradu. Nakon odluke da se izlaženje

Arhiva obustavi, početkom 1949. godine, u medicinskoj je literaturi nastala praznina. Na poticaj Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti Institut za medicinska istraživanja i medicinu rada u Zagrebu pokrenuo je 1950. godine izdavanje časopisa pod imenom »Arhiv za higijenu rada«. Šest godina kasnije, ime koje časopis i danas nosi prošireno je u »Arhiv za higijenu rada i toksikologiju«. Časopis je danas službeno glasilo dvaju velikih stručnih društava, Hrvatskoga društva za medicinu rada Hrvatskoga liječničkog zbora i Hrvatskoga toksikološkog društva.

Arhiv je vodilo pet glavnih urednika: Branko Kesić (1950-1954, 1957-1964), Velimir Vouk (1955-1956), Milutin Vandekar (1964-1968), Tihomir Beritić (1969-1973) i Radovan Pleština (od 1974.). Dužnost zamjenice glavnog urednika povjerena je od 1995. godine Martini Piasek. Tajnica časopisa: Neda Banić (1964-1996). Tehnički urednici: Branko Svetličić (1964), Dunja Stahuljak-Beritić (1965-1983) i Vesna Hajnić (od 1983.).

Arhiv za higijenu rada i toksikologiju znanstveno-stručni je časopis koji objavljuje priloge iz područja toksikologije, medicine rada i srodnih disciplina uključujući kliničke i eksperimentalne radove o djelovanju fizikalnih i kemijskih agensa na organizam. Danas je jedini časopis takva profila u Republici Hrvatskoj.

Osnovno je načelo časopisa tiskati priloge koji se odlikuju znanstvenom vrijednošću i kvalitetom prezentacije (1). Profesionalno vođeno uredništvo kao i dobro razrađen postupak recenziranja rukopisa omogućavaju časopisu kontrolu kvalitete i jamče znanstvenu razinu priloga (2). Uredništvo djeluje u sklopu Službe za prevodilačko-izdavačku djelatnost Instituta. Recenzentski postupak osniva se na uskoj suradnji Uredništva sa širokim krugom vrsnih recenzenata različitih znanstvenih profila iz zemlje i svijeta – uz članove Izvršnog i Savjetodavnog uređivačkog odbora oko 30 redovitih i više od 200 povremenih recenzenata. Broj recenzija primljenih tijekom zadnje 33 godine kreće se između 3500 i 4000. U recenzentskom postupku recenzija ima savjetodavnu ulogu u odnosu prema uredniku. U odnosu prema autoru recenzija je stručna ocjena ravnopravnog stručnjaka koja, kada je to potrebno, sadržava sugestije za poboljšanje kvalitete članka. Svaki rukopis recenziraju dva recenzenta, a ako su njihova mišljenja oprečna, rukopis se šalje na ocjenu trećem stručnjaku. Rukopise na stranom jeziku obavezno recenziraju recenzenti iz inozemstva. Širok krug mogućih recenzenata preduvjet je kvalitetne recenzije. Odluci o izboru najkompetentnijeg recenzenta časopis posvećuje veliku pozornost. Optimalan izbor recenzenta podrazumijeva:

- da bude stručno kompetentan, ali i da se odlikuje širinom znanja i visokim mjerilima,
- da vrednuje članak u odnosu prema sadašnjem trenutku znanosti,
- da prema članku zauzme kritički, ali pozitivan i dobronamjeran stav,
- da u obavljanju recenzentske dužnosti bude temeljit te da mu primjedbe budu precizne i bitne, a ne općenite,
- da argumentira svoje stavove,
- da bude objektivan i nepristran,
- da u iznošenju svojeg kritičkog suda ne bude uvredljiv i nepotrebno oštar,
- da poštuje povjerljivost informacije koju je primio i da je ne zloupotrijebi,

- da bude i ostane anonimn, osim u iznimnim slučajevima kad uz suglasnost urednika može svoj identitet otkriti autoru,
- da bude pouzdan, točan i promptan u pisanju recenzije.

Recenzije se pišu na posebnim formularima koji sadržavaju upute i sugestije recenzentima. U postupku recenziranja časopis primjenjuje pravilo anonimnosti. Recenzentu nije dopušteno da svojevrijedno stupi u kontakt s autorom. Ako to smatra nužnim, mora zatražiti dopuštenje urednika. Recenzent je naime samo jedan od urednikovih savjetodavaca, a ne konačan arbitar. Samo urednik ima pravo na prijenos recenzentovih mišljenja autoru. Urednikova se odluka ne mora poklapati s pojedinačnim mišljenjima recenzentata, nego se temelji na prosudbama više recenzentata. Rukopisi koje su autori revidirali na osnovi recenzija podložni su ponovnoj ocjeni recenzentata i urednika.

Časopis je uređen u skladu s Uputama za uređivanje primarnih znanstvenih časopisa i po tehničkoj opremljenosti odgovara međunarodnim standardima za bibliografski opis periodičkih publikacija. Članci koji se objavljuju razvrstani su u kategorije. Znanstvene su kategorije izvorni znanstveni radovi, priopćenja i pregledni članci. Kategorija opažanja stručnog je karaktera. Svaki članak obilježen je UDK brojem i ima sažetak na hrvatskom i engleskom jeziku i ključne riječi. Časopis donosi i prikaze novih izdanja i vijesti. U zadnjem svesku svakog volumena objavljuju se godišnja autorska i predmetna kazala i sadržaji. Upute autorima na hrvatskom i engleskom jeziku sastavni su dio svakog sveska časopisa. Znanstveni prilozi tiskaju se na engleskom jeziku. Za stručne priloge vrijedi mogućnost izbora između hrvatskoga i engleskoga jezika. Tekstove koji se objavljuju u časopisu lektoriraju jezični lektori.

Savjetodavni odbor časopisa međunarodnog je sastava i čini ga 18 eminentnih znanstvenika iz deset zemalja. Izvršni uređivački odbor od šest članova sastaje se svakog prvog utorka u mjesecu. Na sjednicama rješavaju sva pitanja koja se tiču izdavanja časopisa, biraju recenzente, diskutiraju o recenzijama, donose odluke o prihvatanju članaka za tisak te o izdavanju tematskih brojeva.

U razdoblju od 1950. do uključivo 1996. tiskano je ukupno 47 volumena Arhiva za higijenu rada i toksikologiju, tj. 188 svezaka, od kojih 176 redovitih i 12 tematskih (3-14) i 10 suplemenata (15-24). Ukupno je tiskano 539 izvornih znanstvenih radova, 148 priopćenja, 281 opažanje, 226 preglednih članaka, 520 kongresnih priopćenja te velik broj referata, prikaza knjiga, vijesti i ostalih priloga.

Za pokriće troškova tiskanja časopis prima redovitu financijsku potporu Ministarstva znanosti i tehnologije Republike Hrvatske.

U vezi s primjenom Zakona o znanstvenoistraživačkoj djelatnosti u studenome ove godine ministru znanosti pri Ministarstvu znanosti i tehnologije zaduženom za donošenje provedbenih propisa upućen je prijedlog da se Arhiv za higijenu rada i toksikologiju uvrsti u popis časopisa s međunarodno priznatom recenzijom, odnosno u popis s njima po vrsnoći izjednačenih časopisa. Prijedlogom se željelo upozoriti na važnost odabira hrvatskih časopisa koji bi se po vrsnoći trebali izjednačiti s međunarodnim časopisima kao i na dalekosežni odjek ovakvog postupka predviđenog Zakonom. Odluka kojom odabrani hrvatski časopisi postaju ravnopravni međunarodnima bila bi ne samo velik poticaj hrvatskim autorima

da objavljuju u hrvatskim časopisima i da na toj osnovi budu izabirani u znanstvena zvanja nego i obveza hrvatskim časopisima da neprekidnom bitkom za kvalitetu na najbolji mogući način zastupaju hrvatsku znanost u Europi i svijetu.

LITERATURA

1. Banić N. Izdavanje znanstvenih i stručnih časopisa. Arhiv za higijenu rada i toksikologiju. Informatol Jugosl 1982;14(1-2)129-36.
2. Banić N. Recenziranje rukopisa - način znanstveno-stručnog vrednovanja. Informatol Jugosl 1984;16(1-2)101-6.

TEMATSKI BROJEVI

3. Dvadeset godina Instituta za medicinska istraživanja i medicinu rada. Arh hig rada toksikol 1968;19:br 3.
4. Međunarodni simpozij o otrovanju olovom, Trepča-Zvečan, 1968. Arh hig rada toksikol 1969;20:br 4.
5. 2nd Swedish-Yugoslav Days of Occupational Medicine, Symposium on Pesticides (II švedsko-jugoslavenski dani medicine rada, Simpozij o pesticidima), Miločer 1972. Arh hig rada toksikol 1973;24:br 4.
6. Simpozij »Kemija i okoliš« (Symposium »Chemistry and Environment«), Zagreb 1973. Arh hig rada toksikol 1974;25:br 2.
7. Seminar »Napredak - prema boljoj čovjekovoj okolini«, Zagreb 1973. Arh hig rada toksikol 1974;25(br 4):435-545.
8. Swedish-Yugoslav Days on Occupational Medicine (Švedsko-jugoslavenski dani medicine rada), Novi Sad 1983. Arh hig rada toksikol 1983;34:br 4.
9. Sastanak »Zdravstveni učinci u proizvodnji i preradi aluminija«, Šibenik 1985. Arh hig rada toksikol 1986;37:br 3.
10. 8th Swedish-Yugoslav Occupational Health Days, Budva-Bечиći 1987. Arh hig rada toksikol 1988;37(br 4):381-511.
11. Sastanak »Bolesti u vezi s radom«, Makarska 1989. Arh hig rada toksikol 1989;40(br 4):373-424.
12. Sastanak »Ergonomija u medicini rada«, Zagreb 1994. Arh hig rada toksikol 1994;45:br 4.
13. Sastanak »Ergonomija u medicini rada«, Zagreb 1994. Arh hig rada toksikol 1995;46:br 1.
14. Kakvoća zraka - istraživanja u Hrvatskoj. Arh hig rada toksikol 1995;46:br 2.

SUPLEMENTI

15. Twenty Years of the Institute for Medical Research (incorporating the Institute of Industrial Hygiene). Yugoslav Academy of Sciences and Arts, 1948-1968. Arh hig rada toksikol 1968;19:supl 1.
16. International Symposium on Lead Poisoning, Trepča-Zvečan, 1968. Arh hig rada toksikol 1969;20:supl to no 4.
17. III. jugoslovanski kongres medicine dela. Zbornik, Ljubljana 1971. Arh hig rada toksikol 1971;22:supl.

18. International Symposium on Environmental Lead Research (Međunarodni simpozij o istraživanju olova u okolišu), Dubrovnik 1975. Arh hig rada toksikol 1975;26:supl.
19. Profesionalna oštećenja sluha (Occupational Hearing Damage), Split 1976. Arh hig rada toksikol 1977;28:supl.
20. *Reiner E. ur.* Institut za medicinska istraživanja i medicinu rada 1948-1978. Arh hig rada toksikol 1978;29:supl.
21. *Reiner E. ur.* Institute for Medical Research and Occupational Health 1948-1978, Zagreb 1979. Arh hig rada toksikol 1979;30:supl.
22. *Pleština R. ur.* Proceedings of XIX International Congress on Occupational Health, Dubrovnik 1978. Vol. 1. Chemical Hazards. Vol. 2. Physical Hazards, Dusts and Vapours, Occupational Hygiene. Vol. 3. Psychophysiological Aspects of Work. Vol. 4. Organizational and Social Aspects of Occupational Health. Arh hig rada toksikol 1979;30:supl. Zagreb 1980.
23. *Banić N., Hajnić V. ur.* Institut za medicinska istraživanja i medicinu rada Sveučilišta u Zagrebu 1948-1988. Institute for Medical Research and Occupational Health University of Zagreb 1948-1988. Dva izdanja, na hrvatskom i na engleskom jeziku. Arh hig rada toksikol 1988;39:supl. Zagreb 1988.
24. *Reiner E., Banić N. ur.* Institute for Medical Research and Occupational Health, Zagreb 1948-1993. Arh hig rada toksikol 1994;45:supl. Zagreb 1994.